

ART STUDIES

ТВОРЧИЙ МЕТОД І МОДЕРН-ДЖАЗ ТАНЕЦЬ АЛВІНА ЕЙЛІ

Погребняк М.М.

*Бердянський державний педагогічний університет, кандидат мистецтвознавства, доцент;
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського
НАН України, Київ*

ALVIN AILEY'S CREATIVE METHOD AND MODERN JAZZ DANCE

Pogrebnyak M.

*Berdiansk State Pedagogical University, Docent, Candidate of Art Criticism,
Associate of Professor M.T. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology,
NA of Sciences of Ukraine, Kyiv*

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена творчості Алвіна Ейлі – одного з представників нових напрямів театрального танцю. Актуальність статті обумовлена необхідністю теоретичної підтримки митців і навчального процесу у галузі нових явищ хореографічного мистецтва, зокрема нових ідей хореографів – представників сучасного балету, які поступово просотуються у світовий театральний простір. У статті проаналізовано творчі методи і окремі авторські хореографічні твори балетмейстера Алвіна Ейлі. Метою даної наукової розвідки є виявлення особливостей творчого методу, естетики танцю і характерних ознак індивідуального балетмейстерського стилю Алвіна Ейлі. Методологія дослідження ґрунтується на використанні джерелознавчого методу для вивчення творчої діяльності балетмейстера Алвіна Ейлі; аналітичного – для виявлення особливостей його творчого методу, естетики танцю і характерних ознак індивідуального балетмейстерського стилю; історико-типологічного – для класифікування авторських творів балетмейстера. В результаті аналізу найвідоміших творчих робіт А. Ейлі виявлені характерні особливості естетики театрального танцю Алвіна Ейлі. Ними стають: 1) *трансформування техніки афрокарибського традиційного танцю*, що є основою його індивідуального хореографічного стилю, у поєднанні її з технікою *індивідуальних стилів танцю «модерн» Л. Хортон і М. Грехем* і елементами *класичного і джаз-танцю*; 2) *амплітуда, динамічність рухів у сполученні з текучою пластичністю*; 3) *використання групової імпровізації і різноманітних групових скульптурних побудовань; сольних реплік у поліфонічному малюнку; пластики ритуальних танців; джазової танцювальної імпровізації з елементами африканських ритуальних танців* (пульсуючі «contraction» торса, ритуальні оберти, робота з багатошаровою білою спідницею, притупи); використання прийому *«ансамбля, що розпадається»* у композиції танцю. Крім того, творчий метод роботи А. Ейлі з виконавцями, який дозволяв їм привносити свій власний унікальний стиль у запропоновану хореографію дає можливість прирівняти А. Ейлі до джазового режисера і співвіднести його хореографію з такими формами афроамериканського мистецтва, як біг-банд, або джаз.

Поєднання цього творчого методу з естетичними засадами танцю «модерн» (символізм, неоміфологічна спрямованість, синтез мистецтв) і одночасне збагачення естетики американського танцю «модерн» виразними засобами африканського джаз-танцю дозволяє зробити припущення про те, що зародження одного з різновидів танцю «модерн» в 1970-х рр. – «модерн-джаз-танцю» пов'язане з творчістю Алвіна Ейлі.

ABSTRACT

Relevance of research. The article is devoted to the works of Alvin Ailey – one of the representatives of new directions of theatrical dance. The relevance of the article is due to the need for theoretical support of artists, ballet masters and the educational process in the field of new phenomena of choreographic art, in particular new ideas of choreographers -- representatives of contemporary ballet, gradually penetrating into the world theatrical space. The article analyzes the creative methods and some author's choreographic works by ballet master Alvin Ailey.

The purpose of this scientific exploration is to identify the features of the creative method, the aesthetics of dance and the characteristic features of the individual choreographic style of Alvin Ailey.

The research methodology is based on the using of the source method to study the creative work of choreographer Alvin Ailey; analytical – to identify the features of his creative method, dance aesthetics and characteristic of individual choreographer's style; historical and typological to classify the author's works of the choreographer.

The scientific novelty lies in the discovery of content of the innovations in the composition of modern dance of the ballet master Alvin Ailey.

Results. As a result of the analysis of A. Ailey's most famous creative works the characteristic features of the aesthetics of Alvin Ailey's theatrical dance are revealed. These are: 1) transformation of the technique of Afro-Caribbean traditional dance, which is the basis of his individual choreographic style, in combination with the technique of individual styles of modern dance by Lester Horton and Martha Graham and elements of classical and jazz dance; 2) amplitude, dynamics of movements in combination with fluid plasticity; 3) the using of group

improvisation and various group sculptural constructions; solo replicas in a polyphonic pattern; plastics of ritual dances; jazz dance improvisation with elements of African ritual dances (pulsating contraction of the torso, ritual turns, work with a multi-layered white skirt, blunts); the using of the method of “disintegrating ensemble” in the composition of the dance. In addition, the creative method of A. Ailey’s work with performers, which allowed them to bring their own unique style to the proposed choreography, makes it possible to equate A. Ailey to a jazz director and correlate his choreography with such African American art forms as big band or jazz.

The combination of this creative method with the aesthetic foundations of modern dance (symbolism, neomythological orientation, synthesis of arts) and the simultaneous enrichment of the aesthetics of American modern dance with expressive means of African jazz dance suggests that the emergence of one of the types of modern dance in the 1970 s modern jazz dance is associated with the work of Alvin Ailey.

Ключові слова: балетний театр, балетна вистава, модерн-джаз танець, творчий метод, індивідуальний стиль, авторські хореографічні твори.

Keywords: ballet theater, ballet performance, modern jazz dance, creative method, individual style, author’s choreographic works.

Постановка проблеми. Основні стильові напрями сучасного театрального танцю (танець «модерн», неокласичний та джаз-танець) мають характерну спільну ознаку (принцип) – прагнення до повної свободи форм, безмежна різноманітність яких обумовлена: 1) світоглядом митців (природною несхожістю світосприйняття); 2) різними принципами формоутворення. Звідси специфічна для кожного стилю естетика.

Особливістю розвитку стилю «модерн» у хореографії другої половини ХХ ст. є той факт, що з’являються нові його різновиди, модерн-джаз танець зокрема, нові індивідуальні балетмейстерські стилі і школи, зокрема Американський центр вивчення історії та мистецтва балету А. Ейлі (1969-й р.), що розкривають перед нами розмаїття проявів новаторської художньої думки, які збагатили хореографічне мистецтво й визначили обличчя сучасного балету. Актуальність статті обумовлена необхідністю теоретичної підтримки митців і навчального процесу у галузі нових явищ хореографічного мистецтва, зокрема нових ідей хореографів – представників сучасного балету, які поступово просотуються у світовий театральний простір.

Аналіз досліджень і публікацій. Творчої діяльності балетмейстера А. Ейлі торкаються на сторінках своїх праць Д. Макдонах, С. Вентинк [1, с. 125-133]; певну інформацію про діяльність американського танцтеатра Алвіна Ейлі («AAADT») містять сторінки статті авторів Зіти Аллен, Джека Мітчел [2, с. 15-16]. Але виявлення особливостей творчого методу, естетики театрального танцю і характерних ознак індивідуального балетмейстерського стилю Алвіна Ейлі залишається поза межами нечисельних досліджень науковців у галузі сучасного танцтеатру і нових напрямів театрального танцю (С. Вентинк, О. Верховенко, О. Левенков, Д. Макдонах, А. де Міль, В. Малетік, І. Парш-Бергсон, О. Плехотнюк, М. Погребняк, О. Чепалов, Д. Шариков та ін.), що зумовлює **актуальність** обраної теми і є **метою** даної наукової розвідки.

Методологія дослідження ґрунтується на використанні джерелознавчого методу для вивчення творчої діяльності балетмейстера Алвіна Ейлі; аналітичного – для виявлення особливостей його творчого методу, естетики танцю і характерних ознак

індивідуального балетмейстерського стилю; історико-типологічного – для класифікування авторських творів балетмейстера.

Виклад основного матеріалу. Авторкою виявлено, що *джаз-танець*, як явище хореографічної культури, має африканське фольклорне коріння і є вираженням міфологізованої свідомості стародавніх народів, які ще не поєднували мистецтво з формально-логічним мисленням. Це мистецтво танцю, формотворчим чинником якого є, зазвичай, прояв пристрасних поривів та тваринних інстинктів. Пройшовши шлях від фольклорного і побутового мистецтва, *сценічний джаз-танець*, який виник наприкінці ХІХ ст. в США, стає одним з нових стильових напрямків театрального танцю, творчим методом якого є імпровізація у різноманітності її різновидів, що зумовлює певні естетико-стильові особливості: повну свободу форм, породжену імпровізацією як головним формотворчим і художнім методом; активне пересування виконавців у просторі (по горизонталі і вертикалі); ізольовані рухи окремих частин тіла; використання ритмічно ускладнених та синкопованих рухів; ритмічна поліфонія танцю; комбінування і взаємопроникнення музики і танцю; імпровізаційні форми у різноманітності їх різновидів (сольної, ансамблевої, вільної, обмеженої); необмеженість у виборі музичного супроводу.

Без сумніву, естетичні особливості різноманітних форм джаз-танцю тісно пов’язані із світоглядом хореографів і виконавців, а також їхньої індивідуальною виконавською манерою. Так, вищезазвана Хелен Таміріс була першою американською танцівницею, яка застосувала джаз для серйозної тематики, здійснивши постановку декількох хореографічних творів сольної форми, поєднаних загальною назвою «Three Negro Spirituals». Катрін Данхем, поєднувала в собі чарівність, і блискучий гумор, сміливість і гостре почуття допитливості, проникала в маловивчений світ традиційних африканських ритуалів і обрядів та перетворювала результати своїх досліджень у хвилююче театральне видовище.

А дитячі спогади *Алвіна Ейлі* (1931–1989-й рр.), хореографа і танцівника, який представляв так зване «чорне» хореографічне мистецтво США, будучи частиною загальноамериканської культури, пов’язані з відвідуванням недільної школи та бап-

тистського Союзу молоді, де на уроках музикування виконувалися блюзи, спірічуели, релігійні гімни, які ввібрали в себе особливості афроамериканської вокальної культури. Саме ці враження широко втілювались у композиціях балетмейстера в «Сюїті блюзів» і його найвизначнішої і найвідомішої роботи – балеті «Откровення», який початково замислювався як продовження дослідження негритянського музичного і культурного спадку, розпочатого у «Сюїті блюзів». Його місцевцю базувалося на *африканській фольклорній спадщині* і на традиціях американської гілки танцю «модерн». Під впливом вистав російського балету і трупи Катрін Данхем, а також свого вчителя Лестера Хортон Алвін Ейлі органічно *трансформує техніку афрокарибського традиційного танцю*, що є основою його індивідуального хореографічного стилю, поєднуючи її з технікою *індивідуальних стилів танцю «модерн» Л. Хортон і М. Грехем*, а також вплітаючи в пластичний малюнок елементи *класичного і джаз-танцю*.

А. Ейлі протягом своєї діяльності в Американському театрі танцю здійснює з його артистами близько вісімдесяти постановок, багато з яких і нині визнані класичними. Це такі твори, як «Откровення» (1960-й р.), «Сюїта блюзів» (1958-й р.), «Пейзаж» на музику Бели Бартока (1981-й р.), «Нічне істота» на музику Дюка Еллінгтона (1975-й р.), «Чарлі Паркеру, на прізвисько «Пташка», – з любов'ю» на музику Ч. Паркера (1984-й р.), монолог «Крик» (1971-й р. у виконанні партнерки і послідовниці – видатної танцівниці Джудіт Джемісон, яка наприкінці 1960-х рр. підкорила Нью-Йорк силою впливу на глядача, експресією передачі сценічного образу, високою технічною майстерністю [3, с. 39]. Хореограф і педагог, почесний доктор кількох університетів, лектор, постановник балетів в багатьох трупах Америки та Європи, Джудіт Джемісон з 1989-го року очолила Американський театр танцю Алвіна Ейлі і школу Американського танцювального центру Алвіна Ейлі.

Проаналізуємо окремі, найбільш відомі хореографічні вистави А. Ейлі. На блюз «спирається» хореографія «Сюїти блюзів». На думку Ю. Скота, «... вона сприймається як танцювальний «колаж», винахідливо виконаний, що дає аудиторії миттєве задоволення [3, с. 39]. Сюїту-рондо танцює вся трупа і кожен має свою характерну партію, веде власну драматургічну лінію: дружина лає чоловіка, кокетка «водить за ніс» кавалера, люди сперечаються, гуляють, танцюють, закохуються. Яскравим прийомом «стоп-кадру» вихоплюються з ансамблю виконавці, яким дається право *сольної* репліки у *поліфонічному малюнку*. У жанрових сценках використані *джайв і сунга, регтайм і елементи «кантрі данс»*, вкраплені в техніку *танцю «модерн»*. Виконання всіх артистів відрізняє незвичайна музичність і повна свобода танцювальних форм як засіб вираження будь-якого емоційного стану. Наприклад, тріо (Епріл Беррі, Дебора Маннінг, Деборг Чейс) сумне і драматичне, розповідає про долю дівчини: «Моя сестра поїхала далеко ..., чи повернеться додому? Навколо так багато спокус і горя, злиднів і

безправ'я...» [3, с. 39-40] ця сумна тональність змінюється гострогротесковим епізодом комічної бійки.

У якості музичної основи «Revelations» («Откровення») А. Ейлі взяв серію вибраних спірічуелів і госпелів, оброблених Brother John Sellers. Цей спектакль приніс славу не тільки постановнику, але і всьому колективу і виконавцям, зокрема, Джудіт Джемісон. У «Откровеннях» – одвічна ідея спільності і самотності, покаяння і прощення. Тексти не ілюструються, вони лише привід для танцю, втілення його ідеї. Ця постановка особливо наочно показує, можливості акторського самовираження [3, с. 40; 4]. Балет є серією хореографічних картин, що торкаються негритянських релігійних обрядів: групова молитва («I've Been Buked») з використанням *групової імпровізації і різноманітних групових скульптурних побудовань*; церемонія ритуального хрещення («Wade in the Water»), насичена *пластикою ритуальних танців (пульсуючими «contraction», обертами* и т ін.), а два блакитних рушника, розтягнуті між кулісами, падаючи і здіймаючись, створюють ефект бурхливої течії річки. Чуттєвий і ліричний дует «Узри мене, Ісусе» («Fix Me, Jesus»), насичений різноманітними підтримками у «падаючі» пози, «tour lent» у позах, «tour channe» за участю торса, закінчується підтримкою «поза у I arabeskues» на коліні партнера з молитовними руками – зверненням до Бога. Монолог – покаяння «Я хочу бути готовим до смерті» («I've Been Buked») підноситься до філософських узагальнень духовного очищення. Композиція танцю розвивається меланхолічно і поступово. Хореографічний текст побудований зі зміною рівнів: пози «arabeskues» і «attitude» у верхньому рівні переходять в молитовну пластику в нижньому рівні. Фінальна картина, що виражає щастя жити і бути на Землі, здійснюється під урочистий спів евангелія «Rocka My Soul in the Bosom of Abraham» [3, с. 39-40; 4; 5].

У виставі «Нічна істота», коли туманна громада нічного міста (спроєкована на заднику), ніби готова поглинути людей, відступає і розчиняється, група танцівників починає своє повільне розгойдування: чоловіки і жінки, яких «згуртували» їх прикриті і радості, права і безправ'я. Скульптурна структура розпадається – танцівник, танцівниця, пара за парою, кожен розповідає про своє засобами джаз-танцю – ця своєрідна сюїта, поставлена в 1975-му році на музику реформатора джазу Дюка Еллінгтона, заснована на блюзі і спірічуелі. В 1971-му р. Е. Ейлі поставив танцювальне соло «Плач» («Stu») на музику Е. Колтрейна, Л. Ніро, Ч. Гріффіна, присвячене негритянським жінкам «особливо матерям» [3, с. 40]. Використана виконавицею довга біла тканина створює широкий асоціативний ряд символів. Хореографічний текст сольної композиції побудований з трансформованих піруетів «attitude», «grand jete en tournant», поз «arabeskues» у другій частині являє собою *джазову танцювальну імпровізацію з елементів африканських ритуальних танців* (пульсуючі «contraction» торса, ритуальні оберти, робота з багатошаровою білою спідницею,

притупи) [6]. У ліричній роботі «Пейзаж» на музику Третього фортепіанного концерту Б. Бартока, в композиції танцю балетмейстер використовує прийом *«ансамбля, що розпадається»*. Ансамбльові конструкції розпадаються на соло, тріо, квартети і групи, які «перебудовуючись створюють відчуття барвистості настроїв, примх природи, окремих доль» [3, с. 39].

Вистава «For Bird – With Love» («Пташині – з любов'ю») на оригінальну джазову музику Coleridge-Taylor Perkinson, присвячену історії життя музиканта-саксофоніста, вирішена повністю засобами театрального джаз-танцю.

Висновки. В результаті аналізу найвідоміших творчих робіт А. Ейлі виявлені характерні особливості естетики театрального танцю Алвіна Ейлі. Ними стають: 1) *трансформування техніки афро-карибського традиційного танцю, що є основою його індивідуального хореографічного стилю, у поєднанні її з технікою індивідуальних стилів танцю «модерн» Л. Хортон і М. Грехем і елементами класичного і джаз-танцю;* 2) амплітуда, динамічність рухів у сполученні з текучою пластичністю; 3) використання *групової імпровізації і різноманітних групових скульптурних побудовань; сольних реплік у поліфонічному малюнку; пластики ритуальних танців; джазової танцювальної імпровізації з елементами африканських ритуальних танців* (пульсуючі «contraction» торса, ритуальні оберти, робота з багаточисловою білою спідницею, притупи); використання прийому *«ансамбля, що розпадається»* у композиції танцю. Крім того, творчий метод роботи А. Ейлі з виконавцями, який дозволяв їм привносити свій власний унікальний стиль у запропоновану хореографію дає можливість прирівняти А. Ейлі до джазового режисера і співвіднести його хореографію з такими формами афроамериканського мистецтва, як біг-бенд, або джаз [7].

Поєднання цього творчого методу з естетичними засадами танцю «модерн» (символізм, неоміфологічна спрямованість, синтез мистецтв) і одночасне збагачення естетики американського танцю «модерн» виразними засобами африканського джаз-танцю дозволяє зробити припущення про те, що зародження одного з різновидів танцю «модерн» в 1970-х рр. – «модерн-джаз-танцю» пов'язане з творчістю Алвіна Ейлі.

Література

1. McDonagh D., Wentink A.M. The Complete Guide to Modern Dance. Washington: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data McDonagh, 1976. - 639 p.
2. International Dictionary of Modern Dance / Ed.: Taryn Benbow Pflanzgraf with a pref. by Don McDonagh. Detroit, M.I.: St. James press, cop. 1998. - 891 p.
3. Скотт Ю. Американський театр Алвіна Ейлі // Журнал «СОВЕТСКИЙ БАЛЕТ», №3, 1991.
4. Alvin Ailey American Dance Theater: Revelations : веб-сайт. URL: <https://youtu.be/RrPJ4kt3a64> (дата звернення 25.02.2020).
5. Театр танца Элвина Эйли. Alvin Ailey American Dance Theater : веб-сайт. URL: <https://v-mire-tanca.levjournal.com/3542.html> (дата звернення 25.02.2020).
6. Alvin Ailey and the AMAZING Donna Wood in CRY 1982 : веб-сайт. URL: <https://youtu.be/39cc1D5yd2A> (дата звернення 25.02.2020).
7. DeFrantz, Thomas F. Dancing Revelations: Alvin Ailey's Embodiment of African American Culture. New York: Oxford University Press, 2004.